

ZSENGE TERMÉS

A XXI. Országos Ifjúsági Honismereti Akadémia

(Lakitelek, 2016. november 2–5.)

A helytörténet–honismeret eszköz az ismeretek személyessé, életszerűvé tételéhez, a szülőföld, a lakóhely megismeréséhez, értékéért való megéléséhez. Ezek birtokában válhat igazán egy ifjú ember felelősségteljes polgárrá, közösségéért tenni akaró emberré. Ezért is fontos a hagyományok átadása, hogy támaszkodhassanak mindarra, ami mögöttük van, a hazaszeretetet, a szülőföld szeretetét annak tudatában éljük meg, hogy azt tovább is kell adni. Az iskolai honismereti nevelés legfőbb feladata, hogy a diák az iskolában megtanulja a tudás megszerzésének önálló képességét úgy, hogy átélhető, élményszerű ismereteket szerezzen. A honismereti mozgalom különböző módokon nyújthat segítséget mindebben az oktatási intézményeknek – természetesen tanórán és iskolán kívüli módszerekkel, formákkal.

Immár hagyományossá vált formája mindennek az Országos Ifjúsági Honismereti Akadémia, amelyet Honismereti Szövetségünk huszonegyedik alkalommal szervezett meg hazai és határon túli középiskolás diákok részvételével, ezúttal Bács-Kiskun megyében, Lakitelken, a Lakitelek Népfőiskola Alapítvány meghívására és támogatásával, négy napban, az őszi iskolai szünidőben. A rendezvény társ-szervező házigazdája ezúttal a Bács-Kiskun Megyei Honismereti Egyesület volt, amelynek vezetői, tagjai közreműködtek a program előkészítésében és megvalósításában.

Célunk ez alkalommal is az volt, hogy a honismeret–helytörténet–kultúrtörténet, a történelem iránt kiemelkedő érdeklődést tanúsító, és abban eredményt elérő diákoknak olyan találkozási lehetőséget biztosítsunk, ahol egyrészt bemutathatják érdeklődési körüket, kutatási eredményeiket, másrészt a hallottak alapján gyarapodnak ismereteik, fejlődik kifejezőképességük. A hagyományoknak megfelelően egy előre megadott témából lehetett felkészülni 15–20 perces, szemléltetéssel alátámasztott korreferátummal. A felkészülés most sem volt kötelező, ennek ellenére szép számban készültek a diákok kiselőadással.

A témát a diákok az előző évi akadémián elhangzott javaslatok közül szavazták meg *Regék, mondák, történetek lakóhelyemen* témakörben. A *programot* úgy terveztük, hogy néhány, a téma kutatásában kiemelkedő *felnett* előadását követően a diákok *adhassanak számot* felkészültségükről. Az érdeklődést mutatta, hogy valamennyi diák a választott témából készült.

A résztvevők zömében hazai középiskolás diákok voltak: az ország hét megyéjéből, *határon túlról Romániából* (Arad, Kolozsvár, Nagyvárad, Temesvár), *Szerbiából* (Horgos), mindösszesen 32 diák (két jelentkező végül betegség miatt nem tudott eljönni) és kísérő tanáraik, szervezők (18 fő), összesen 52 fő, valamint az előadók és a megyei egyesület tagjai (6 fő).

Fontos eredménynek tekintjük, hogy valamennyi korreferáló diák prezentációval készült, előadását képekkel illusztrálta, feltüntetve a felhasznált forrásokat. Külön örömünkre szolgált, hogy a legtöbb korreferáló – mindenkor célunknak megfelelően – valóban merített a családból, a környezet emlékeiből – sokan hivatkoztak előadásukban is a felmenőkre, azok emlékeire! A részt vevő diákok közül 31-en készültek összesen 17 korreferátummal.

Az első napon (szerdán), a beérkezést és elhelyezkedést követően, az ünnepélyes megnyitón – amelyet az Alapítvány Kölcssey Teremben tartottunk – a *Himnusz* eléneklése után a házigazda megye nevében Székelyné Kőrösi Ilona egyesületi elnök köszöntötte a résztvevőket. Szólt egyesülettől alakulásuk 25. évfordulójára készülve jelszavukról: honismeret határok nélkül, amelybe szervesen illeszkedik az ifjúsági konferencia szervezése is. Említést tett a Kárpát-medencébe irányuló tanulmányútjaikról, amelyekről rendhagyó történelemórákon beszámolót tartanak iskolákban.

Lezsák Sándor a Lakitelek Alapítvány nevében köszöntötte a résztvevőket. Körbemutatva a díszterem erkélyén, bemutatta egy erdélyi fafaragó munkáját, hatvannégy vármegye fából faragott címereit,

amelyek fogadják a diákokat. Elmondta, hogy 1979 óta olvasója a *Honismeret* c. folyóiratnak, azóta több olyan fiatalal is találkozott, akiknek első munkája lapunkban jelent meg, vagy részt vett valamelyik ifjúsági akadémián, vetélkedőn. Buda Ferenc költőt idézve hangsúlyozta, hogy „*szakadt gyökér csak kórót terem*” –, s azzal a néppel, amelytől elveszik múltját, mindent megtehetnek. Huszonöt éven át tanítva történelmet, elképzelhetetlennek tartotta azt helytörténet, helyi ismeretek nélkül. Ezért is kívánt hasznos, nagyon tartalmas munkát a következő napokra.

Debreczeni-Droppán Béla, a Honismereti Szövetség elnöke megnyitójában hangsúlyozta, hogy Lakitelek már fogalom az egész országban, sőt, Kárpát-medence-szerte szellemi-lelki főváros, komoly töltetet sugározhat szét az országban. A Kölcsey Teremben is értelmet kap Kölcsey üzenete: „*A haza minden előtt.*” Mi is próbáljuk fölmérni, mit adhatunk az adott helynek – a diákok által választott téma sokfélesége helytörténetileg fontos kincs azon túl, hogy színesíti egy-egy hely történetét, mélyén mindig ott rejlik egy kis valóságalap is.

Dr. Landgraf Ildikó néprajzkutató (MTA) a történeti mondák kapcsán hangsúlyozta: lelki szükségletünk, hogy történeteket osszunk meg egymással. Néhány hasznos tanácsot adott a diákoknak: lényeges, hogy gyűjtéskor ne csak egy emberrel mondassunk el egy történetet. Másképpen öröklődik egy történet a családban és korosztályon belül is – ezért fontos, hogy a fiatalokat is kérdezni kell. Szólt a *mendemonda* szóból származó *mondáról* – ismertette a történeti mondák fajtáit (alapítási, névmagyarázó, hősökről szóló). Hangsúlyozta, hogy a folklórt nem szabad szekrénybe zárni, élni kell vele. Ezért is örül, hogy diákok is foglalkoznak vele.

Krizsa Dánielné dr. Nagy Ilona néprajzkutató (MTA) a bibliához kapcsolódó vallásos történetekről szólt az 1985-ben végzett gyűjtései, és megjelent *Parasztbiblia* c. könyve alapján. A kétezer éves történetek szájhagyomány útján terjedtek, a mesélő által módosítva. Példaként Jákob evangéliumából a II. század végi Mária életét idézte, amely alapján az európai irodalmak újrafogalmazták Jézus és Mária történetét. Rengeteg példa van erre, de külön szólt azokról a történetekről, amelyek csak nálunk keletkeztek.

Székelyné Körösi Ilona történész, néprajzkutató, főmuzeológus (Kecskemét) a „híres város”, Kecskemét történeteiből emelt ki néhányat. Egy XIX. századi térkép alapján a Kaszap kútja eredetét egészen a honfoglalásig vezette vissza. Szólt a Szent István kori „déli tó” szerepéről is, ahol a jószágok ittak, 1834-ben azonban föltöltötték, s a mai napig nem tudják, hol volt pontosan. Ismertette a „beszélő kőtő” mondáját, amely Kecskeméthez kötődik, szólt a Mária-kápolna történetéről, amely búcsújáró hely. Érdekes története van a kecskeméti cigányvárosnak, Kóbor Herceg mondájának is.

Az előadásokat követően megtekintettük a Népfőiskola létesítményeit, betekintést nyertünk működésébe. Kalauzunk a könyvtár vezetője volt, aki nagy szakértelemmel és lelkesen mutatta be az adományokból létrejött állományt, értelmezte a nagy tanácsterem faragott címeit és külön szólt az alapítvány múzeumáról.

Este Forróné Virág Zsuzsanna tanár, drámapedagógus (Esztergom) drámapedagógiai játék keretében segített abban, hogy a diákok megismerjék egymást – ki honnan jött, milyen iskolába jár, mi az érdeklődési köre.

A második napon (csütörtökön) délelőtt elsőként Lezsák Sándor nagy meglepetést szervezett – meghívta körünkbe Buda Ferenc költőt, akit velünk együtt köszöntöttek nyolcvanadik születésnapján. Nagy ajándék volt meghallgatni a költő előadásában néhány versét – elsősorban az évforduló kapcsán 1956 előtti és mostani verseket. Majd előadásában beszélt arról, hogy pedagógus pályája során elkészítette családi legendáriumát, címszavakat írva fel a gyerekeknek, amelyek sok élményt hívtak elő mind a gyerekekből, mind kérdéseik alapján a szülőkből. Szólt a Tudástár–Értéktárról, amelyről éppen egy lakiteleki konferencia kapcsán törvény is született. Minden településnek van múltja, amelynek megtalálása nagy feladat, és ebben a Lakitelek Népfőiskolának is felelőssége van: az általuk életre hívott értéktároló kollégiumok az egész Kárpát-medencében kifejtik tevékenységüket.

Ezt követően került sor az első *diák korreferátumokra*, amelyek történelmi személyiségekhez kapcsolódtak, így *I. Béla* és *Szent László* királyhoz, illetve *Dózsa Györgyhöz* és *Rózsa Sándorhoz*.

Délután tanulmányútra indultunk – a tervezett útvonalat megfordítva – Kecskemét, Kiskunfélegyháza, Tiszakécske útvonalon. Bugac kimaradt ugyan az útvonalból, de Kecskemét a Katona József Múzeum igazgatja, dr. Rosta Szabolcs a bugaci régészeti munkálatok vezetője vetített képes előadás keretében mutatta be azt az ásatást, amely leletei megváltoztatják eddigi ismereteinket a magyarság történetéről. Kiskunfélegyházán a börtönmúzeum és szélmalom megtekintése kapcsán érdekes történeteket, mondákat halhattunk. Tiszakécske a közelmúlthoz hozott közelebb – Tabajdi Erzsébet tanár, helytörténész beszélt az 1956-os sortűzről, amelynek emlékére állított kopjafát megkoszorúztuk. A helytörténeti

gyűjtemény gazdag anyagához is érdekes történeteket, hagyományokat elevenített fel, és a hideg szélben átfagyva forró teával melegítettek föl bennünket a hagyományörző kör tagjai.

A harmadik napon (pénteken) ismét *diák korreferátumokkal* folytattuk a programot – ezúttal településekhez kapcsolódó történetekkel, mondákkal. Így a *kisiratosi* Attila sírhelye, a helyi oltárkép története, a politika szolgálatába állított *aradi* mondák, igaz történetek a nép életéből, a *Szent Anna-tó* mondája, a *kolozsvári bíró* története. Érdekes történetek hangzottak el *Berettyóújfaluról*, a hajdúk letelepítéséről, a *borosjenői* Kádár család családfájáról, a hagyományok őrzésének fontosságáról. A *mesztegnyői* történeteket egy idős házaspár mondta el a korreferáló diáknak. A nagyszülők elmondása alapján elevenedett meg a *máriaradnai* kegytemplom csodatévő szentképe, elevenedtek meg a búcsújárások, megtörtént csodák. Érdekes volt a *kevermesi* Fodor Illés betyár története, a *horgosi* Kárász család jótéteményeinek hatása, a „*mecseki láthatatlanok*” (*56-ban a Mecsekben harcolók) emlékének felidézése. Elhangzott még a *Villányi-hegység* mondája, az *ungvári* és *munkácsi vár* története, legendái, a *Heves megyei* Tar Lőrinc pokoljárása, a *siroki vár* története és mondaköre, és befejezésül *Horgos* ragadványnevei, amelyeket a családtagok, falubeliek, idős emberek segítségével, szóbeli gyűjtés alapján állítottak össze a diákok.

Az előadásokat követően közösen meggyújtottunk hatvan kis mécses, és kiraktuk belőlük először a *hatvanas*, majd az *ötvenhatos számot*, emlékezve az 1956-os forradalom leverésének hatvanadik évfordulójára – csendben hallgatva a forradalom szimbólumává vált Beethoven-zenét, az *Egmont nyitányt*.

Este Forróné Virág Zsuzsa vezetésével tréfás vetélkedőn adtak számot öt fős csapatokban a diákok mindarról, amit a Népfőiskolán és a tanulmányúton láttak, hallottak, tanultak.

A negyedik napon (szombaton) értékeltük a négy nap munkáját, meghallgatva a diákok észrevételeit, javaslatait, majd a 2017. évi tervekről szoltunk. Ismét több témát javasoltak, amelyek közül végül a legtöbb szavazatot a *Mesterségek családomban, környezetemben* témakör kapta.

Debreczeni-Droppán Béla elnök záróbeszédében megerősítette, hogy érdemes helytörténeti kutatómunkát végezni, hiszen általa nagyon gazdag ismeretanyag birtokába jutunk. A korreferátumok igazolják, milyen gazdag, színes a mondavilág, amely át- meg átszövi életünket. Még egyszer megköszönte mindazoknak a támogatását, akik hozzájárultak az Ifjúsági Akadémia sikeres megvalósításához. Köszönetet mondott Lezsák Sándornak, a Lakitelek Népfőiskola Alapítvány elnökének, aki a nagyszerű körülmények kedvezményes megteremtésén túl meglepetésben is részesítette az akadémia résztvevőit. Végezetül *oklevelet* adott át valamennyi diáknak, igazolásul a programban való részvételükről, eredményes szereplésükről. Külön köszönetet mondott az Emberi Erőforrások Minisztériuma Kulturáért Felelős Államtitkárságának és a Nemzeti Kulturális Alap Közművelődési Kollégiumának, amelyek anyagi támogatása nélkül a rendezvényünk nem jöhetett volna létre.

Bartha Éva

I. Béla, a Szekszárdon legendássá vált királyunk¹

„Békességgel országolt, ellenség nem zaklatta, nemzetének javát kereste. Egyebek közt okosságának adta bizonyosságát abban, hogy pénzt veretett, nagy értéket színtiszta ezüsből, és az eladó portékák árát szabott mérték szerint a bölcsen intézkedő elme igaz méltányosságával állapította meg. Nem tűrte, hogy a kalmárok és pénzbevéltők átkos, fősvény mohósága fölös hasznot szerezzen az együgyű és paraszti emberektől.”²

I. Bélának, a XI. század néhány évében államunk élén álló uralkodónak különös tisztelete honosodott meg Szekszárdon, Tolna megye székhelyén. A 2016. évben kiemelt figyelmet fordított a város I. Béla emlékének megőrzésére, hiszen ebben az évben ünnepeltük az uralkodó születésének 1000. évfordulóját. Mi, gimnazisták több előadáson vettünk részt, s különösen megragadott bennünket egy legenda: itt temették el I. Bélát. Valóban itt temették el? S amennyiben itt helyezték örök nyugalomra, akkor

¹ Elhangzott a XXI. Országos Ifjúsági Honismereti Akadémián. A dolgozatot készítő diákok a Szekszárdi Garay János Gimnázium Komplex Tehetségsegítő Műhelyének tagjai, 10. B osztályos tanulók. A műhelyt vezető tanár, a diákok mentortanára, segítője a publikáció elkészítésében Dr. Gesztesi Enikő PhD, a gimnázium történelemtanára.

² *Geréb László* (ford.): *Képes Krónika. Magyar Hírlap és Maecenas Kiadó, Budapest, 1993. 34–35.*